

Úton az intelligens nyersanyag-politika felé

A Parlament 2021-ig tartó kritikusnyersanyag-stratégiáról szóló jelentése világossá tette,¹ hogy Európa ambiciózus éghajlati célokat tűzött ki, de nagymértékben függ a kritikus nyersanyagok importjától. A szélturbinák nyersanyagainak mindössze 1%-át, a lítiumakkumulátoroknak és az üzemanyagcelláknak kevesebb mint 1%-át, a robotika szempontjából releváns nyersanyagoknak csak 2%-át termelik ki Európában. Az Európai Parlament 2023. február 13–16. közötti plenáris ülésén a tavaly bejelentett, kritikus nyersanyagokról szóló jogszabálytervezet is vita² tárgyát képezte. A vitán két dologban megegyeztek a képviselők, egyrészt hogy stratégiai szuverenitási kérdés a kritikus nyersanyagokhoz való hozzáférés biztosítása, másrészt hogy üdvözlik a Bizottság bejelentését³ az új szabályozási kezdeményezésre.

Az orosz–ukrán háború és az energiakrízis rámutatott arra, hogy milyen sérülékeny az Európai Unió kritikusnyersanyag-ellátási lánc, ugyanakkor az is világossá vált, hogy a nyersanyagokhoz való kiegyensúlyozott hozzáférés biztonsága a fenntarthatóság és az ellenálló képesség növelése szempontjából nélkülözhetetlen. A vitán megerősítést nyert az, amit az Európai Bizottság elnöke a Bledben rendezett Stratégiai Fórumon kiemelt, miszerint a ritka-földfémek és a lítium hamarosan fontosabb nyersanyaggá fognak válni, mint az olaj és a gáz. A kritikus nyersanyagok a digitális és zöld átmenet fő motorjai, amelyek nélkül a karbonsemlegesség elképzelhetetlen, hiszen utóbbi elérése érdekében technológiai fejlődésre, illetve az új technológiák társadalmiasítására van szükség.

Jelenleg azonban a stratégiaiilag fontos nyersanyaglelőhelyek Európán kívül találhatók, ráadásul egy-egy országban koncentráálódtak. A diverzifikáció hiánya erősíti a stratégiai függőséget, ezáltal érzékenyebbé válik az Európai Unió a globális ellátási láncok működésére.

A parlamenti vitán javasolták a stratégiai partnerségek számának növelését, amelyre a szabadkereskedelmi megállapodások hálózata, a fenntartható

¹ European Parliament 2021.

² European Parliament 2023.

³ European Commission 2022.

befektetést elősegítő megállapodások, illetve a Global Gateway Kezdeményezés keretében megvalósuló zöld beruházások is jó lehetőséget kínálnak. Többször elhangzott az is, hogy a kritikus nyersanyagokról szóló stratégiában a fenntarthatóság, a környezetvédelem, a körkörösség (circularity) és a tisztességes verseny elveinek kell érvényesülniük. A körkörösség kívánalma magában foglalja a hulladékra vonatkozó szabályok megerősítését, az anyaghatékonyság növelését, valamint az európai fenntarthatósági és műszaki szabványok alkalmazását. Mindezek az intézkedések nemcsak a szükséges ellátásbiztonságot garantálhatják az EU gazdaságának, hanem új munkahelyeket is teremthetnek, így a kritikus nyersanyagok finomításába, feldolgozásába és újrahasznosításába való befektetés Európában a 21. század legnagyobb ipari átalakulásaként jelenik meg.

Az EU-n kívüli országokban koncentrált kritikusnyersanyag-lelőhelyek arányában Kína dominálja a piacot, az EU magnéziumellátásának több mint 90%-át és a ritkaföldfémek 98%-át biztosítja, ugyanakkor Törökországból származik az EU-n belül felhasznált borát 98%-a, Dél-Afrikából pedig a platina-csoportoz tartozó fémek 71%-a. Érdemes ezért felfedezni az EU határain belül található nyersanyag-lelőhelyeket, és megkezdeni az uniós értékeknek megfelelő kitermelést és újrahasznosítást, mint amilyenek a svéd tanácsi elnökség alatt januárban bemutatott, a svédországi Kirunában található ritkaföldfém-lelőhelyek.⁴ Amellett, hogy új kitermelő állomásokat telepít, a belső piac védelme tekintetében is jó példával jár elől az Egyesült Államok az új inflációcsökkentő törvénnyel,⁵ amely arra ösztönzi a fogyasztókat, hogy olyan termékeket vásároljanak, amelyekből a nyersanyagok legalább 40%-a az USA-ból származik.

A képviselők megfogalmazták, hogy a kritikus nyersanyagokról szóló európai jogszabálynak négy pilléren kell állnia. Elsősorban fontos a (1) kritikus nyersanyagok fogalmának meghatározása, amely a befektetők számára jelzi a szükségletet. A törvénynek az (2) EU kritikusnyersanyag-értékláncát is meg kell erősítenie a bányászattól az újrahasznosításig úgy, hogy a társadalmi és környezeti normáknak megfeleljen. Az értékláncban a (3) körforgásosságnak is nagy szerepet kell tulajdonítani, és mindezt egy olyan (4) irányítási rendszer alatt kell tartani, amely ösztönzi a nyersanyagügynökségek együttműködését. A partnerségépítésen túl a nyersanyagok újrahasznosítását megreformáló kutatásokat is érdemes előmozdítani.

⁴ LKAB 2023.

⁵ Inflation Reduction Act of 2022.

A kritikus nyersanyag fogalmának meghatározása érthető cél, azonban nem szabad megfeledkezni arról, hogy egy nyersanyag kritikussá minősítése a kereslet-kínálati összefüggésekből fakad, emiatt időről időre változik a lista. Az értékláncok olyan stratégiai projektekbe történő befektetéssel erősíthetők, amelyek növelik az EU kapacitásait, és befektetést ösztönző piaci környezetet teremtenek az átláthatóság szabályainak betartásával, illetve az Európai Nyersanyag Szövetség is segít megteremteni az együttműködést az üzleti szektorral a projektgazdák és a magánbefektetők összekötésével.

A képviselők figyelmeztettek arra, hogy a kimunkálás alatt álló jogszabálytervezet megvalósításának nagy erőforrásigénye van, így a beruházási lehetőségeket is be kell építeni a stratégiai tervezésbe. Ahogy nő a kereslet a kritikus nyersanyagokra, úgy azoknak az európai kereskedelempolitika egyre inkább központi kérdését kell képezniük.

A stratégiai partnerségek uniós értékeknek való megfelelése érdekében a jogszabályt tervezetten egy közlemény kíséri majd, amely részletezi a kritikus nyersanyagok biztonságos és fenntartható beszerzését biztosító uniós integrált megközelítést. Noha korábban tervezték, a Bizottság legutóbbi napirendje azt jelzi, hogy a kritikus nyersanyagokról szóló jogszabálytervezetet 2023. március 14-én mutatja be a „Nettó Zéró Ipar” javaslattal együtt.

2023. február 22.

Felhasznált irodalom

- European Commission (2022): *Critical Raw Materials Act: Securing the New Gas & Oil at the Heart of Our Economy I Blog of Commissioner Thierry Breton* [A kritikus nyersanyagokról szóló törvény: az új gáz és olaj biztosítása gazdaságunk középpontjában]. 2022. szeptember 14. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_22_5523
- European Parliament (2021): *Report on a European Strategy for Critical Raw Materials* [Az Európai Kritikus Nyersanyagstratégiáról Szóló Jelentés]. 2021. november 12. Online: www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0280_EN.html
- European Parliament (2023): *Access to Strategic Critical Raw Materials (Debate)* [A kritikus nyersanyagokhoz való hozzáférésről szóló vita leirata]. 2023. február 15. Online: www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-9-2023-02-15-ITM-017_EN.html
- Inflation Reduction Act of 2022, H.R.5376. Online: www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/5376
- LKAB (2023): Europe's Largest Deposit of Rare Earth Metals is Located in the Kiruna Area [Európa legnagyobb ritkaföldfém-lelőhelye Kiruna térségében található]. *Lkab.com*, 2023. január 12. Online: <https://lkab.com/en/press/europes-largest-deposit-of-rare-earth-metals-is-located-in-the-kiruna-area/>